

El Paisatge 150 anys enrera

Els pagesos vells ens han explicat moltes vegades que la vinya ocupava gairebé la totalitat de les terres conreables del poble. També hem pogut observar, especialment després d'un incendi, com el bosc de pins que cobreix les costes amaga barraques i marges de pedra, indicis segurs de l'existència de la vinya. Oi que seria fabulós poder fer un viatge marxa enrera en el temps, i poder veure com era abans el paisatge? Podem satisfer, en part, aquest desig, perquè ens ha arribat a les mans un document del 1852, que ens dona la informació necessària per elaborar un model de la distribució vegetal del territori, tant l'espai natural com l'agrícola. En aquella època, la vinya gairebé havia arribat a la màxima extensió, perquè la demanda de vi seguia augmentant i el flagell de la fil·loxera encara no havia fet aparició. Tanta vinya requeria molta mà d'obra, i això havia provocat la immigració de pagesos dels pobles de les rodalies. Una colla d'aquests parcers s'havien instal·lat al poble amb llurs famílies, en cases de nova construcció. Cent cinquanta anys enrere, els ravals de la Creu i d'Oliveres ja tenien pràcticament les mateixes cases d'ara, si bé la població era superior a l'actual, posat que les famílies solien ser nombroses.

El document esmentat és un inventari de totes les propietats del terme, detallant el tipus de terra i la modalitat d'explotació. A més de l'extensió de cada mena de conreu, s'hi especifica quina part de la terra és menada directament per l'amo i quina part és donada a parts. Així mateix, en el document s'hi relacionen les cases, classificades segons la seva grandària. L'estudi va ser encomanat per la "Administración de Contribuciones, Estadística y Fincas del Estado", amb la finalitat d'actualitzar les dades del cadastre i ajustar la contribució a la riquesa real de cada propietari. El treball va ser realitzat entre els mesos de setembre i novembre de 1852 per dos agrimensors, Jaume Padró i Josep Brucart, auxiliats per dos pagesos del poble que coneixien els termenals. Els tècnics no van fer les estimacions de les superfícies sobre plànols, ni amb instruments de mesura, sinó a cop d'ull. Malgrat que eren experts en el tema, no es pot descartar un cert marge d'error. A més de les 18 propietats clàssiques en què estava repartit el terme de Fals des del segle XVII, és significativa la presència del mas Carol amb 289 quarteres. Aquesta heretat, malgrat tenir la masia dins dels confins de Fonollosa, té una bona part de les seves terres dins del terme de Fals. També els masos Caselles, de Camps, i Canals de Montesquiu, de Sant Joan de Vilatorrada, tenen alguna terra a Fals, però la quantitat és menor i hem optat per no incloure-la en l'estadística. El mateix es pot aplicar a la masoveria del Collet, que aporta unes 50 quarteres, la majoria de bosc. Les propietats més grans eren els masos Jaumeandreu i Massana, que passaven de les 1.000 quarteres de terra. A continuació venia el mas Montconill, amb gairebé 900 quarteres, i a major distància, els masos Boixeda, Gabriela i Serra. El conreu principal naturalment era la vinya, que ocupava el 22% de la superfície total. Els

sebrats ocupaven el 8'90%, l'olivar el 0'67%, i la resta de la terra era erma o ocupada pels boscos. No es fa cap referència a l'existència d'ametllers o altres arbres fruiters, com figueres, pomeres o presseguers. Els arbres d'aquesta mena deuriem trobar-se en els marges dels camps, i com que no hi havia mercat per aquests fruits, la producció es limitava a l'autoconsum. Amb referència a la modalitat d'explotació de la terra, el que predominava era el conreu de la vinya a parts; de les 1.957 quarteres de vinya, un 82% eren menades per parcers.

Vista del Pla de Fals amb les costes al fons

És molt difícil fer un estudi acurat de l'evolució de l'ús de la terra des del temps en què es va fer aquest inventari fins a l'actualitat, perquè manquen dades precises. És evident que la superfície dedicada a la vinya ja no va ser la mateixa després de la fil·loxera, però la vinya va seguir sent el cultiu dominant de les parts planes del terme fins a meitats del segle XX, quan es va produir una ràpida substitució de la vinya pels sembrats. Entretant el bosc ha reclamat molta de la terra que els esforços quarters li havien arrencat, de manera que la superfície boscosa no ha parat de créixer. Les úniques dades objectives que podem aportar és una estadística de l'any 1968 sobre la massa forestal. D'un total de 2.908 hectàrees, que es corresponen aproximadament amb les 8.880 quarteres de l'inventari del 1852, els propietaris van declarar que un 65% era bosc, de més o menys densitat. Això indicaria una pèrdua de, com a mínim, 1.000 quarteres de terra de conreu a favor del bosc. Del 1968 ençà, segur que aquesta tendència encara deu ser més marcada.

Per completar el panorama, citarem les cases i els animals domèstics que hi havia al poble el 1852. En total hi havia 66 cases i un molí fariner. Les cases estaven classificades per categories, segons la mida. El que predominava eren les cases petites de 4ª categoria, 40 cases. De primera categoria n'hi havia 7, de segona n'hi havia 10, i de tercera, 9 cases. Els animals no abundaven gaire, ja que la seva existència venia condicionada pel preu i per la limitació dels recursos alimentaris disponibles. Cinc grans propietaris tenien ramat d'ovelles, amb un total de 167 caps. Tres masos disposaven d'una parella de bous, un equipament molt necessari per poder menar camps extensos. En conjunt, els propietaris disposaven de 11 mules i 12 ases, però cap dels parcers tenia animals, la qual cosa indica que el treball a les vinyes o als camps petits es feia amb aixades i altres eines manuals.

MAS	cereal	olivar	vinya	bosc	ermot	parcers	cereal	olivar	vinya	Total
Bastardes	36	3,25	39	100	63	(4)	3		18,7	265
Sant Andreu	33,5	2	21	100	31					187
Boixeda	42	2	43	455	52	(5)	0,75		20,5	619
Oliveres Costa	22,5	2	14	266	45	(7)		1,5	32,5	387
Bosc	18	0,5	3	199	49	(12)	5	7'5	76,5	397
Subirana	24,5	2,5	19	156	52	(8)	16,5	2,5	40,5	314
Jaumeandreu	64	2	32	770	76	(23)	15,3	1,8	141	1146
Serra	47	3'5		347	70	(8)			53,5	539
Monconill	54	5	54	550	124	(16)	3		104,5	894
Campserver	26	2	36,5	290	34	(5)		0,5	17,5	409
Torrablanca	13	2,5	13,5	193	28	(11)			64	326
Gabriela	41	3,7	34,5	236	62	(21)	6,5	0,75	179,5	562
Torre	20		8	18	27	(28)	18	2	185	279
Oliveres del Pla	1	1,3			84	(34)	32,7	7,5	271	401
Grau	21			110	122	(11)	1,5	0,75	69	325
Tatger	21,5	2,3	6	20	23,5	(9)	9	0,75	28	113
Grauet	30,5	2,5	11,3	118	32	(11)	5		67	265
Carol	2	1	4	88	45	(13)	34	4,5	109	289
Massana	120	2	19	802	110	(15)	3		122	1163
Totals	637,5	36,55	357,8	4818	1129		153,2	22,55	1599	8880

EDICIÓ: Grup de divulgació de la història de Fals, Associació Cultural i Recreativa de Fals
 COL·LABORACIÓ: Ajuntament de Fonollosa, Cooperativa UMAC, Arxiu Comarcal de Manresa

ASSOCIACIÓ CULTURAL I RECREATIVA DE FALS
 Carrer de les escoles, s/n
 08259 Fals (Fonollosa)
 Telèfon: 938368003

El contingut d'aquesta edició és de divulgació de la història local del poble de Fals. En cap cas es vol ferir la sensibilitat de ningú i, serà d'agrair que qualsevol errada o inexactitud en els escrits, sigui comunicada als redactors de Falchs.